

znal, ale nedovedl v ní najít místo při své nesnášlivé povaze a sklonu k autokracii, jenž jej přivedl tam, kde mohl očekávat prvenství. B. Amos mu je přál a Kalenec se stal jeho nástupcem. Zahájil horlivou činnost, aby své jednotě získal nové stoupence. V těchto letech pokusu o rozmach, ne-li již mnohem dříve, napsal ještě B. Amos krátký, historicky i při své jednostrannosti cenný „Spis o původu Jednoty“, jež Kalenec po jeho smrti šířil. Původ Jednoty kladlo toto vypsání do skupiny kroměřížského kněze Štěpána, z níž vzešli Bratři v Klatovech a v okolí, kde pak působil Amos. Malá stránka měla tím být zvelebona jako kořen Jednoty. Na tento spisek, který některé v Jednotě mátl, odpověděl B. Lukáš po několika letech důležitým výkladem o smyslu křesťanského obecnství v lásce, které amosencům chybí. Ve vyličení vzniku Jednoty odmítl Amosův spis jako směs pravdy a výmyslů. Zdůraznil význam a samostatný původ bratrského kněžství. Nezmiňuje se o valdenských, a biskupskou moc Michalovu při svěcení prvních bratrských kněží odůvodňuje prostě pověřením, kterého se mu dostalo od Bratří. [Spis „O původu Jednoty bratrské“, 1527.]

Kalenec se stavěl ostře proti Starému Zákonu, stupňoval moralismus Malé stránky a přecházel ve svém racionalismu k obraznému pojetí svátosti. Když Lukáš vydal r. 1523 svůj starší spis o moci světa a o přísaze, dal se Kalenec v prudkou polemiku s ním, háje stanovisko starých Bratří. Odpověděl mu vedle B. Krasonického B. Lukáš dvojím, historicky rovněž důležitým spisem [„Odpověď na spis Kalencův“ a „Odpis proti odtržencům“], kde výrazně vysvětluje také odklon Bratří od Chelčického. Zároveň [1524] se v „Dialogu“ přihlásil k učení táborskému proti Rokycanovi komentářem k „Hádce Rokycanově s tábory z r. 1444“, dbaje tak o jasné vymezení bratrského učení na obě strany.

Na vítězství Caherovy strany starotrakvistů [1524], připravených k násilným krokům také proti Jednotě, reagovali Bratři spisem B. Krasonického proti Havlu Caherovi a trojím obranným listem k veřejnosti, ke sněmu a ke králi Ludvíkovi se žádostí, aby Jakubský mandát byl jako nespravedlivý zrušen. Toho ne-

dosáhli. K pronásledování Bratří však nedošlo — se smutnou výjimkou v samotné Praze, kde postihlo Malou stránku. Odtud byl koncem r. 1524 s cejchem ve tváři vymrskán Kalenec, jehož činnost přirozeně nezůstala utajena. Ze čtyř kněží jeho jednoty byl v prosinci 1526 upálen Mikuláš Vřetenář a s ním vdova Klára, o rok později Marta z Poříčí v Praze. Vzbudili lítost současníků, a ještě v „Historii o těžkých protivenstvích církve české“ [1632] psal Komenský vřele o jejich mučednictví. Kalenec našel zatím útočiště v Letovicích na Moravě.

ZATÍM začalo roku 1525 do českých zemí pronikat učení Zwingliho, a to nejprve prostřednictvím vratislavských mnichů přijatých do Jednoty, zvláště Jana Čížka. B. Čížek se seznámil s Zwingliho pojetím večere Páně, které se do značné míry shodovalo s někdejšími radikálními názory některých kazatelů táborských: večere Páně je pouhé znamení smrti Kristovy, Kristus není při ní nijak zvláště přítomen. Když Čížek začal v tom smyslu učit, odmítl jej B. Lukáš spisem tištěným r. 1525 a Úzká rada prohlásila výrazně učení Jednoty onou nám známou táborskou větou: Kristus je ve svátosti přítomen posvátně, duchovně, mocně a pravdivě. První dva termíny odmítají hmotné chápání přítomnosti Kristovy, druhé dva názor pouze symbolický či figurativní. Jednota tedy starou táborskou formulací zároveň zamítá Lutherův názor, podle něhož je Kristus celý tam, kde se věří přítomnost téhož jeho těla, jímž jest na pravici Boží v nebesích, i figurativní výklad Zwingliho, jenž večeri Páně upírá svátostný charakter a zdůrazňuje při ní spíše závaznost vzpomínky na Kristův kříž.

Výmluvný jest název první Lukášovy odezvy na akci B. Čížka: „Spis dosti činící těm, jenž o svátosti těla a krve Páně méně než pravda Čtenie smysliti káže smyslí, pravíc ji znamením toliko a ne pravdou býti“. Svátost je více než symbol. Nejenže vyznamenává Boží milost, ale zároveň jest milostí a pravdou. Jedná tu Bůh, jenž člověka nově ujišťuje spasením, nikoli tedy jen člověk, jenž si obět Kristovu připomíná k svému duchovnímu posílení a obnovuje přísahu na Kristův prapor.